

Прикладна статистика: проблеми теорії та практики : Зб. наук. праць. - Вип. 12. / Держ. акад. статистики, обліку та аудиту. - К.: ТОВ «Видавничо - поліграфічний дім «Формат», 2012. – С. 345-351

УДК [311: 33]:334

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Я. В. Федько

*асистент кафедри економічної теорії та прикладної статистики
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств. Розглянуто особливості змістовних елементів інформаційно-аналітичної моделі, створення якої є першочерговою умовою досягнення ефективності в управлінні діяльністю підприємства.

Аннотация. В статье обосновано необходимость формирования системы информационно-аналитического обеспечения управления деятельностью предприятий. Рассмотрены особенности содержательных элементов информационно-аналитической модели, создание которой является первоочередным условием достижения эффективности в управлении деятельностью предприятий.

Summary. The necessity of forming of the system of the informacionno-analiticheskogo providing of management activity of enterprises is grounded in the article. The features of rich in content elements of informacionno-analiticheskoy model creation of which is the primary condition of achievement of efficiency in a management activity of enterprises are considered.

Вступ.

В умовах ринкової економіки діяльність підприємств набула нових форм, які віддзеркалюють власний шлях розвитку. Під час прийняття управлінських рішень при формуванні та стратегії розвитку підприємств пріоритетного значення набуває наявність достовірної обліково-аналітичної інформації щодо їх діяльності.

Сьогодні, кількість інформації, яку використовують при проведенні аналізу для прийняття ефективних управлінських рішень, має настільки велике значення,

що вона давно перевищила людські можливості. Саме складності управління сучасними великомасштабним виробництвом обумовили широке використання електронно-обчислювальної техніки, розробку автоматизованих систем управління. Все це потребує створення нового інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Постановка задачі.

Здійснення повномасштабного ефективного управління підприємством, в свою чергу, вимагає створення єдиної інформаційної платформи, яка повинна підтримувати процес прийняття управлінських рішень. Тобто, необхідно сформулювати комплексну інформаційно-аналітичну систему, яка б забезпечувала ефективне управління діяльністю підприємств різних масштабів на кожному етапі їх розвитку. При формуванні такої системи повинні бути передбачені засоби збору даних, їх обробки та передачі інформації тим, хто в ній зацікавлений та здатний використовувати отримані дані в інтересах підприємства. Крім того, необхідно визначити головні складові елементи.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні змістовних елементів моделі інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств та визначенні вимог, які пред'являються до її побудови

Результати дослідження.

За результатами дослідження праць вітчизняних та російських вчених визначено поняття та зміст інформаційно-аналітичної системи. Так, на думку М.І. Баканова, В.В. Ковальова, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета, В.З. Пласкової, М.В. Мірошник та інших, аналітична система забезпечує кількісну та якісну оцінку змін, що відбуваються, у керованому об'єкті. Вона дозволяє вчасно виявити тенденції розвитку як прогресивних явищ так і небажаних. За допомогою різних методик аналізу можна розробити відповідні управлінські рішення, які дозволять створити сприятливі умови для прогресивного розвитку підприємства та загальмувати розвиток негативних тенденцій. Крім того результати проведеного аналізу дозволяють виявити Також за

допомогою аналізу виявляють невикористані внутрішні резерви, сприяють прискоренню розвитку підприємства, орієнтують його на більш ефективне функціонування. Отже, аналітична система є основою для прийняття раціональних управлінських рішень на будь-якому підприємстві. І з цим не можна не погодитися.

Статистичний аналіз любого явища або процесу повинен мати міцне інформаційне підґрунтя, сформовану обліково-інформаційну систему. Така система повинна забезпечувати єдність систем обліку, аналізу та аудиту, об'єднаних інформаційними потоками для управління економічними процесами при виборі (або реалізації) напрямків розвитку підприємства.

Облікова й аналітична інформація забезпечує реалізацію основних функцій управління, в тому числі планування й контролю. Система аудиту дозволяє здійснювати контроль за реалізацією управлінських рішень, надає гарантію їх виконання й підвищує ефективність управлінського процесу. За допомогою аудиту здійснюється: перевірка відповідності діяльності підприємства правилам та вимогам, встановленим законодавчими та нормативними актами, вищими органами; консультування підприємства з питань управління. Облікова підсистема дозволяє на основі відповідної інформації бухгалтерської та статистичної звітності здійснювати аналіз діяльності підприємства та проводити аудит. Вона забезпечує постійне формування, нагромадження, класифікацію та узагальнення необхідної інформації. Ці процедури проводяться у відповідності з існуючою методологією методологією та технологією обліку.

Де-які вчені фактично визначають статистичний та бухгалтерський облік як інформаційну систему, функціонування якої у відповідності з певними правилами забезпечує інформацією різні категорії користувачів у необхідному для них аспекті [1]. Інші автори розрізняють три види господарського обліку: бухгалтерський, оперативний і статистичний – і дотримуються думки про відокремлення фінансового, управлінського та податкового обліку як складових бухгалтерського [2].

На думку Керимова В.Є., облікова система підприємства складається із взаємозалежних підсистем: оперативного, статистичного, бухгалтерського

й податкового обліку [3]. Бухгалтерський облік, на думку автора, є фінансовим і виробничим обліком. Управлінський облік виступає як підсистема виробничого обліку, і окремі його елементи включені в бухгалтерський і оперативний облік.

Завданням облікової підсистеми можна вважати інформаційне моделювання процесу управління діяльністю підприємства. Таке положення обумовлене специфікою обліку, який, діючи в системі управління та виконуючи ряд функцій, охоплює процеси виробництва, обігу й розподілу виробленого продукту, формуючи інформацію про кругообіг засобів і результати їх використання. Критерієм вибору того або іншого показника як елемента структури облікової системи повинна бути його цінність для задоволення інформаційних потреб осіб, що ухвалюють управлінські рішення. Інформаційна підсистема характеризує сукупність методів, засобів і заходів, необхідних для її нормального функціонування. Узагальнення й систематизація різних точок зору спеціалістів у галузі інформатизації дозволили виділити наступні складові інформаційної підсистеми: технічне, програмне, інформаційне, математичне, організаційне, лінгвістичне, ергономічне забезпечення [4].

Поняттям «забезпечення» в економічній літературі характеризують сукупність заходів і засобів, що сприяють нормальному протіканню економічних процесів, реалізації намічених планів, програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, запобіганню збоїв, порушень законів, нормативних установок, контрактів; допоміжні засоби, використовувані в автоматизованих системах управління та в інформаційних системах, використовувані для підтримки функціонування цих систем. Розрізняють методичне, інформаційне, технічне, кадрове, правове та інше забезпечення. Такі види та засоби забезпечення називають підсистемами, створення яких сприяє досягненню ефективності управління економічними системами на макро- та мікрорівнях [5].

Отже, необхідною умовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень на підприємствах є формування відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення.

Інформаційно-аналітична система підприємства складається із чотирьох взаємозалежних підсистем: інформаційної, облікової, аналітичної та аудиторської, які в свою чергу дозволяють сформувати відповідне забезпечення управління. (Рис.1.). Тому виникає необхідність обґрунтувати створення моделі інформаційно-аналітичного забезпечення, елементами якої є відповідні забезпечення зазначених підсистем. Складову обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств в моделі створюють підсистеми аудиторського, аналітичного та облікового забезпечення.

Обов'язково необхідно включити до складу моделі обліково-аналітичного забезпечення підсистему інформаційного забезпечення, бо саме вона є тією ланкою, що об'єднує три вище зазначені підсистеми. Інформаційна підсистема містить облікові, позаоблікові дані та їх носії; інформаційні технології, технічні та програмні засоби. Її завданням є створення необхідних умов функціонування системи управління підприємством та забезпечення засобів одержання, пошуку, зберігання, нагромадження, передачі, обробки інформації, організацію облікових та позаоблікових даних [8].

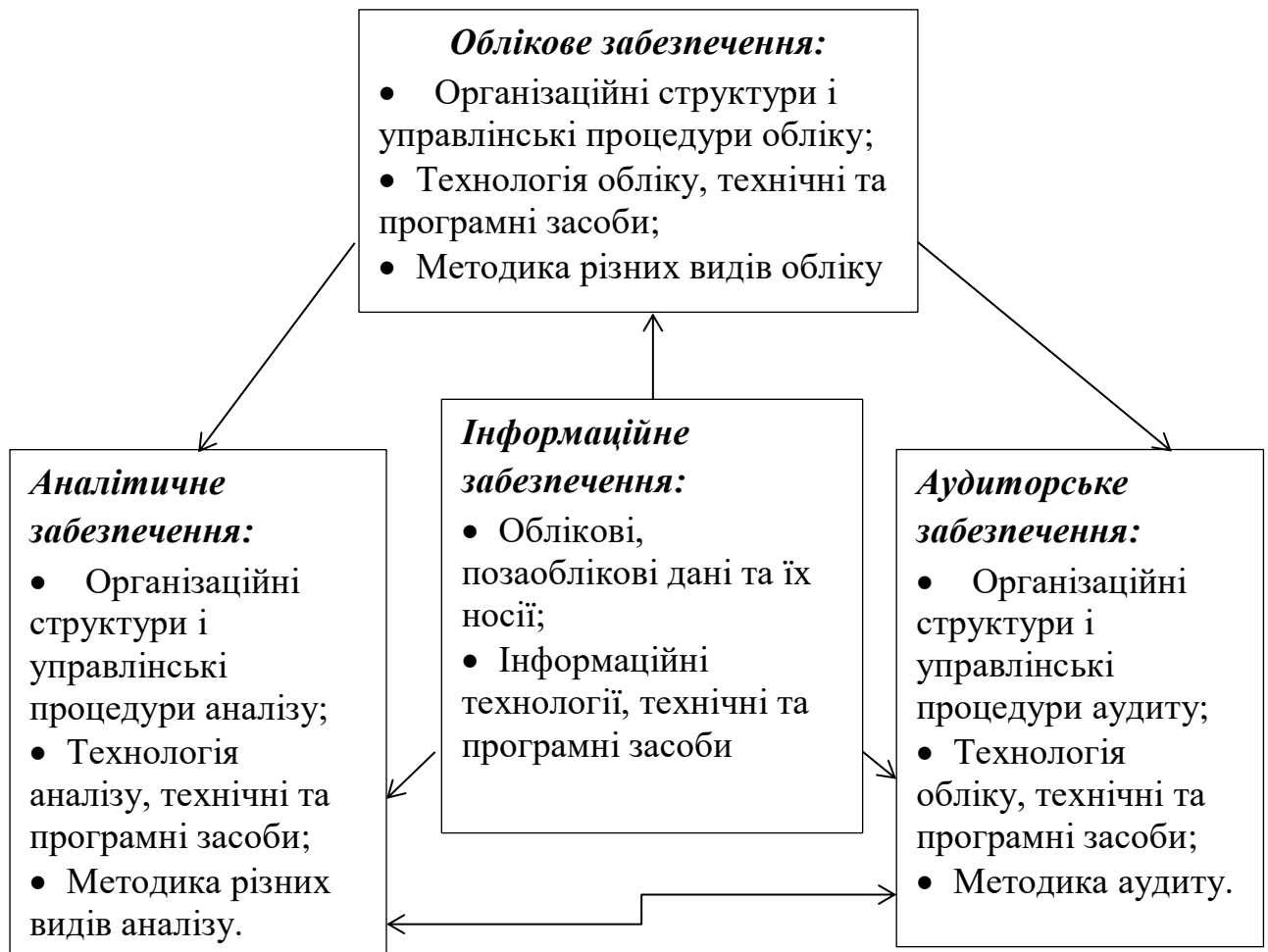

Рис. 1. Модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління.

Джерело: складено автором.

Кожна з підсистем моделі, що створюють обліково-аналітичне забезпечення управління, передбачає наявність елементів-блоків. Це:

- Організаційні структури і управлінські процедури;
- Технології, технічні та програмні засоби;
- Методика.

Визначимо зміст та особливості зазначених блоків підсистеми обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств.

1. Блок «Організаційна структура та управлінські процедури».

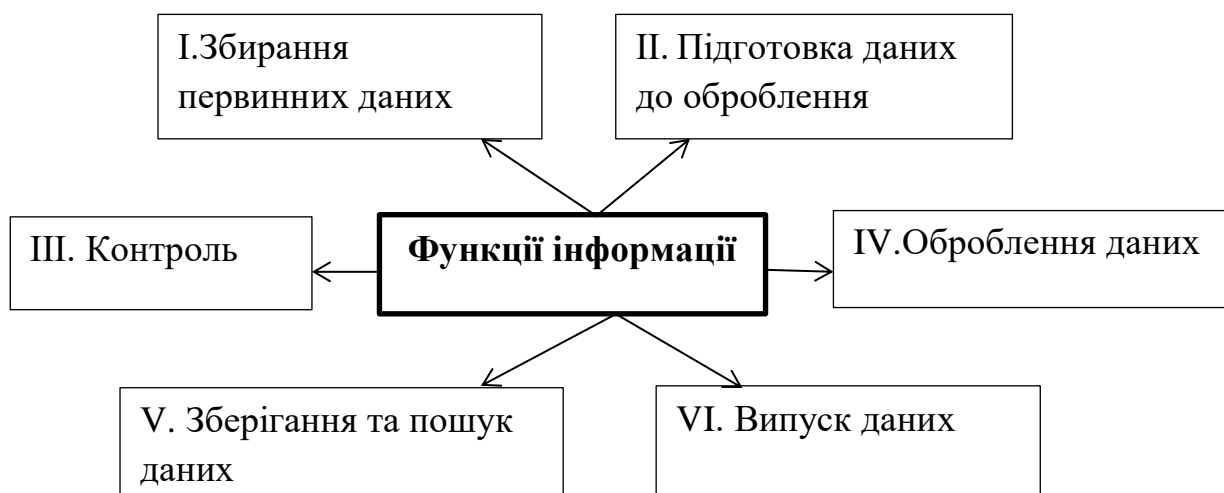
Організаційні структури обліку, аналізу та аудиту, які відповідають вимогам забезпечення управлінням діяльністю підприємства - це сукупність спеціалізованих функціональних підрозділів, взаємозалежних у процесі обґрунтування, вироблення, прийняття й реалізації управлінських рішень, що дозволяють гнучко реагувати на зміни зовнішнього й внутрішнього середовища, при цьому враховують необхідні нововведення під час організації управлінської діяльності. Управлінські процедури обліку, аналізу та аудиту містять у собі формулювання мети, задач, визначення складу та місця відповідних підрозділів, їх ресурсне забезпечення, розробку документів, положень, які закріплюють і регулюють форми, методи, процеси, здійснювані в організаційній системі управління діяльністю підприємства.

2. Блок «Технологія».

Технології обліку, аналізу та аудиту, які відповідають технічним та програмним середовищам, що відповідають вимогам забезпечення управління діяльністю підприємства, містять у собі сукупність сучасних засобів, способів, інструментів, форм, методів, що відповідають регламенту виконання та порядку ведення і контролю, за допомогою яких здійснюється кожний із зазначених процесів, цілеспрямованих на сталий розвиток підприємства. Технологія обліку, аналізу та аудиту регламентовані спеціально розробленими нормативно-методичними документами.

Інформаційне забезпечення є об'єднуючим і узагальнюючим елементом моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Воно пронизують облікове, аналітичне, аудиторське забезпечення, інтегрує облікові, позаоблікові, аналітичні, аудиторські дані та їх носії, забезпечуючи збір, зберігання, обробку, висновки та поширення інформації через використання гнучких інформаційних технологій, технічних і програмних засобів, що дозволяє забезпечити рух інформаційних потоків в обліково-аналітичній підсистемі.

Захожай В. Б. виокремлює функцій, які виконує інформація з технологічної точки зору отримання (Рис 2):

Рис. 2. Функції інформації з технологічної точки зору.

Джерело: складено автором на основі [6, 22-23].

Виконання I функції вимагає збирання статистичних даних безпосередньо від джерел інформації. В економіці таку роль відіграють: матеріальні процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання.

II функція передбачає наявність таких операцій, як кодування, запис даних на технічні носії.

III функція забезпечує перевірку відповідності даних вимогам, які до них висуваються .

IV функція полягає у виконанні над вхідними даними розрахункових і логічних операцій: сортування, зведення інших розрахунків і вихідних показників.

V функція повинна забезпечувати повторне застосування відповідних показників необхідних для аналізу та прогнозування.

VI функція охоплює редагування, оформлення, комплектацію та розповсюдження інформаційних даних серед споживачів.

Передача даних може мати місце в різних рівнях технологічного процесу збирання й оброблення інформації, залежно від форми його організації.

3. Блок «Методика».

Облікове забезпечення ґрунтується на спеціальних методиках ведення різних видів обліку та аналізу, спрямованих на сталий розвиток підприємств. Це дозволяє формувати зрозуміле раціональне, прозоре облікове середовище, підвищувати оперативність і якість інформації для прийняття управлінських рішень. Активний тип облікової політики підприємства є інструментом побудови раціональної моделі управління діяльністю підприємства, інформаційною базою прийняття комплексних і довготривалих управлінських рішень. Для ефективно організації документообігу, для повного й своєчасного збору інформаційних ресурсів використовуються статистичні класифікатори.

Формування робочого плану рахунків конкретного підприємства повинне містити адресну деталізацію аналітичних показників за напрямками сталого розвитку та джерелами їх фінансування. Для реалізації мети стійкого розвитку система обліково-аналітичного забезпечення повинна використовувати спеціалізований методологічний апарат фінансового, управлінського, статистичного та податкового обліку. Для одержання якісної інформації, придатної для реалізації мети управління, що дозволяє проводити моніторинг розвитку підприємства, необхідно сформулювати нові вимоги до процедур формування даних в обліковому забезпеченні та використовувати додаткові форми внутрішньої статистичної та бухгалтерської звітності, що забезпечують регулярний внутрішній моніторинг основних напрямків і джерел розвитку підприємства.

Аналітичне забезпечення використовує комплексні методики аналізу й оцінки розвитку підприємства, що характеризують стан його

функціонування та результати щодо управління його процесами. Це дозволить переорієнтувати ресурси підприємств для досягнення стабільно високих показників розвитку й розробити його раціональну стратегію з урахуванням визначених тенденцій. Метою аналітичного забезпечення в спеціально зорієнтованій моделі є розвиток підприємства на основі підвищення ефективності його діяльності в обраних напрямках і пошук резервів їх реалізації.

Відповідно до поставленої мети наступними задачами аналітичного забезпечення розвитку підприємства є:

- вивчення економічних законів, закономірностей і тенденцій;
- підвищення науково-економічного обґрунтування стратегічних і тактичних планів і нормативів;
- аналіз виконання планів і виконання нормативів;
- пошук резервів підвищення ефективності виробництва;
- визначення економічної ефективності використання ресурсів;
- прогнозування результатів;
- оцінка величини комерційного ризику;
- порівняльний аналіз маркетингових заходів;
- підготовка аналітичних матеріалів.

Аудиторське забезпечення будується на методиках, що дозволяють провести комплексну перевірку й поточний моніторинг всього обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства, що у свою чергу дозволить керівництву ухвалювати та реалізовувати найбільш ефективні управлінські рішення з погляду стратегічного і тактичного управління підприємством. Метою аудиторського забезпечення в спеціально зорієнтованій моделі розвитку підприємства є підтвердження достовірності обліково-аналітичного забезпечення відповідно до поставленої мети порядку ведення бухгалтерського обліку вимогам законодавства. У зв'язку з цим задачами аудиторського забезпечення є:

- перевірка обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку підприємства та порядку ведення бухгалтерського обліку;
- пошук резервів для поліпшення фінансового стану;

- розробка заходів щодо оптимізації складу витрат та оподаткування;
- запобігання негативних результатів діяльності;
- надання супутніх послуг.

Особливості обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства обумовлюють потребу створення в системі внутрішнього контролю підприємства внутрішньої аудиторської служби, що виконує функцію моніторингу та створює механізм взаємозв'язку керівництва та власників безпосередньо із працівниками підприємства.

Проведення на підприємстві внутрішнього аудиту обліково-аналітичного забезпечення дозволяє суттєво підвищити ефективність всього процесу управління його діяльністю. При плануванні аудиту необхідно розробити спеціальної методики, що дозволяють найбільш раціонально виконувати аудиторську діяльність та одночасно зменшити ризик невиявлення негативних явищ. Аудиторське забезпечення повинне містити в собі елементи механізму внутрішнього аудиту обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства: загальний план, програму, систему внутрішнього контролю й оцінки невід'ємного ризику, положення про внутрішню аудиторську службу й посадову інструкцію аудитора [7].

Впровадження регулярних процедур моніторингу розвитку підприємства вимагає перегляду застосовуваних управлінських технологій, системи прийняття рішень і контролю. З цією метою необхідно розробити й затвердити регламенти аудиту в обліково-аналітичному забезпеченні управління діяльністю підприємства. Об'єднання інформаційного та обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства дозволяє створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення управління, що передбачає облік та аудит як невід'ємні частини аналізу.

До організації інформаційного забезпечення аналізу висувається ряд вимог. Це аналітичність інформації, її об'єктивність, єдність, оперативність, раціональність та ін. Зміст першої вимоги полягає в тому, що вся система економічної інформації незалежно від джерел повинна відповідати потребам керівника, тобто забезпечувати введення даних саме про ті напрямки діяльності та

з тією деталізацією, яка у відповідний проміжок часу потрібна керівникові для всебічного вивчення економічних явищ і процесів, виявлення впливу основних факторів і визначення внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності виробництва. Тому вся система інформаційно-аналітичного забезпечення управління повинна постійно удосконалюватися.

В сьогоднішній практиці організації обліку, планування та статистичного аналізу на підприємстві існує проблема застосування достовірної інформації. Бо постійно переглядаються форми звітності, їх зміст, організація документообігу, з'являються принципово нові форми нагромадження та збереження даних (комп'ютерна техніка). Всі ці зміни в інформаційно-аналітичному забезпеченні певною мірою призводять до змін в управлінні. Економічна інформація повинна достовірно, об'єктивно відбивати досліджувані явища й процеси. Інакше висновки, зроблені за результатами аналізу, не будуть відповідати дійсності, а розроблені аналітиками пропозиції не тільки не принесуть користі підприємству, але можуть виявитися шкідливими.

Наступна вимога до організації інформаційного потоку, - це єдність інформації, що надходить із різних джерел (планового, облікового і позаоблікового характеру). Суть цього принципу полягає в необхідності усунення відособленості й дублювання різних джерел інформації. Ефективність аналізу може бути забезпечена тільки тоді, коли є можливість оперативно втручатися в процес виробництва, приймаючи управлінські рішення за результатами проведеного аналізу. Це означає, що інформація повинна надходити до аналітика якнайшвидше. У цьому й полягає сутність ще однієї вимоги до інформації — оперативність. Підвищення оперативності інформації досягається застосуванням новітніх засобів зв'язку, обробкою її на комп'ютері та ін. Одне з вимог до якості інформації - це забезпечення її порівнянності за предметами та об'єктами дослідження, періодами часу, методології обчислення показників і ряду інших ознак. Система інформаційно-аналітичного забезпечення повинна бути раціональною (ефективною), тобто вимагати мінімуму витрат на збір, зберігання й використання даних.

З одного боку, для комплексного аналізу будь-якого економічного явища або процесу потрібно різнобічна інформація. При її відсутності аналіз буде неповним. З іншого боку, надлишок інформації подовжує процес її пошуку, збору й прийняття рішень. Згідно цієї вимоги необхідно вивчати корисність інформації й на цій основі вдосконалювати інформаційні потоки шляхом усунення зайвих даних і введення потрібних [4].

Висновки. Таким чином, для забезпечення ефективності управління діяльністю підприємств необхідно сформувати модель інформаційно-аналітичного забезпечення. Така модель може бути представлена у вигляді системи інформаційно-аналітичного забезпечення, яка, в свою чергу повинна забезпечувати єдність підсистем обліку, аналізу та аудиту, об'єднаних інформаційними потоками. Кожна з підсистем моделі передбачає наявність елементів-блоків: організаційні структури і управлінські процедури; технології, технічні та програмні засоби; методика. При формуванні цієї моделі необхідно враховувати зазначені вимоги та особливості кожної з підсистем, що забезпечить підвищення дієвості й ефективності управління підприємством.

Враховуючи той факт, що для більшості українських підприємств характерна відсутність або безсистемність інформаційно-аналітичного забезпечення (переважно зорієнтована на забезпечення інформацією тільки поточної діяльності). Для розвитку необхідно сформувати більш широкий інформаційний простір поточної діяльності, щоб щодня відслідковувати зовнішні можливості та загрози. Доцільно застосовувати комплексний підхід до обліку, аналізу та аудиту спрямований на виявлення та адаптацію елементів моделі інформаційно-аналітичного забезпечення вимогам сучасного підприємства. Такий підхід має як теоретичну, так і практичну значимість для організації ефективного процесу управління діяльністю підприємств.

Використані джерела

1. Попова Л.В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы / Л.В. Попова, Б.Г. Маслов, И.А. Маслова //

Финансовый менеджмент. – 2007. – №5.

2. Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учета / Палий В.Ф., Соколов Я.В. – М.: Финансы и статистика, 2008, С. 56-62.

3. Керимов В. Э. Об организации управленческого учета/ В. Э. Керимов // Бухгалтерский учет. – 2010. – №14.

4. Тычинина Н.А. Формирование содержания учетно - аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия/ Н.А. Тычинина ВЕСТНИК ОГУ, №2. – 2009.- с.102 - 107.

5. Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999.

6. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: Навч. посібник / А. В. Головач, В. Б. Захожай, Н. А. Головач. — К.: КНЕУ, 2005. — 333 с.

7. Шеремет А.Д. Аудиторская деятельность и анализ эффективности бизнеса / А. Д. Шеремет // Аудиторские ведомости. – 2010. – №5.- С.76-83